Zichy Jenő Gróf. Szibériai utjáról.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

OEE Könyvtár
Áll.Ell. 2018

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

ZICHY JENŐ GRÓF

SZIBÉRIAI UTJÁRÓL.

Különlenyomat az „Erdészeti Lapok" 1899. évi novemberi füzetéből.

BUDAPEST
PÁTRIA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KÖNYVNYOMDÁJA
1899.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

d. k. 1890

Zichy Jenő gróf szibériai utjáról.*)

Nyilt levél:

Méltóságos *Bedő Albert* urnak!

Tisztelt Barátom!

Szives örömest akarok annak a kivánságodnak eleget tenni, hogy szibériai utamban egybegyüjtött jegyzeteimből összefoglaljam a közgazdasági, de főleg erdészeti és vadászati szempontból az Erdészeti Lapok olvasóira talán legérdekesebb momentumokat.

Hogy ez alkalommal kénytelen vagyok legelőször az ottani politikai és társadalmi viszonyokról megemlékezni, az természetes és ugyszólván mellőzhetlen, mert végre is, ha bármely ország vagy vidék területei értékét vizsgáljuk, a lakosság mennyisége és minősége, mondjuk, miveltségének foka ép ugy határozza meg annak közgazdasági értékét és fejlődési képességét, mint annak talaja, vagy talán égalji minősége. Szibériának oly óriási kiterjedésü a területe (hiszen 226,875 négyszögmértföld) és minden tekintetben olyannyira változatos, hogy arról birálatot irni vajmi nehéz; hiszen ha éghajlati viszonyait tekintjük, azt látjuk, hogy annak legfelsőbb része jóformán az arktikus régiókba

*) *Zichy* Jenő gróf ur ő Exját, ki a magyar kulturának soha el nem évülhető sok hasznos szolgálatot tett, midőn a mult év tavaszán ujabb ázsiai utjára indult, arra kértük, hogy szemben azokkal a tudósitásokkal, melyek az európai földmivelés terhére Szibéria rendkivül nagy versenyképességét hirdetik, tudatná az Erdészeti Lapok olvasóival saját közvetlen tapasztalatai alapján szerzett véleményét. A fáradhatlanul munkás gróf ur, a fenforgó kérdésre a hozzánk intézett és alább következő nyilt levélben adja meg közérdekü nagybecsü válaszát, a melyért t. olvasóink és magunk nevében is hálás köszönetünket kifejezni kedves kötelességünknek ismerjük. *A szerk.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nyulik föl, másrészt pedig déli részét már az ugynevezett Subtropikus égalj alá tartozónak mondják.

Kurgan nevü kis «községnél» (ennek mondják, de jóformán csakis egy pár házból áll az egész helység) értük el a Káma folyam felől jövet azt a pontot, melyet egy gránitkoczkákból alakitott kőobeliszk diszit és melynek egyik oldalán «Európa», a másik, a keleti oldalán pedig «Ásia» van orosz betükkel bevésve, — ez itt Szibéria határa; itt kezdődik az az óriá siterület, a melyet oly gyakran «Nagy temető»-nek hallottam az orosz birodalomban nevezni.

«Lasciate ogni speranza» felirat talán még helyesebben jelezte volna e kietlen területeket, mert a ki ezt a határt szabad akarata ellenére lépi át, az bizony legtöbbnyire örökre elbucsuzhatott a czivilizált világtól és lemondhatott mindarról, a mi őt otthonával összekötötte, mert átléptével megszünt neve, polgári állása, czime, joga — mindene. Egyszerü számot kapott és ezen szám alatt élhetett a hatóság által kijelölt területen, de hogy? mikép? az a sors és végzet titka vala ő reája.

Régebben csakis elitéltekkel, számüzöttekkel és katonákkal népesitették be Szibériát; az ujabb évtizedekben e rengeteg területek benépesítését más elvek szerint orosz vidékekről odaszállitott telepitvényesekkel kisérlették meg. Az orosz kormányok átlátták, hogy csakis elitéltekből és azok utódjaiból soha sem teremthetnek ott orosz-szláv nemzetiségü tartományt. De azt hiszem, azok az elvek, melyek szerint a telepités 16 év óta és még jelenleg is történik, a lehető legczélszerütlenebbek, mert czélhoz semmiesetre sem vezethetnek. Mert bármily gyorsan keletkeznek is a Potemkin módjára épült falvak és nagyobb telepek, ép oly gyorsan hagyják is azokat el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Az Oroszországból — legtöbbnyire Kis-Oroszországból — ide hozott telepitvényesek családjai fejenként 6 desjatint kapnak (egy desjatin kerekszámban két katasztrális holdnak felel meg). Igaz, hogy adót nem fizetnek, de földjük tulajdonuk soha sem lehet, mert egész Szibéria czári magántulajdon, soha az illető telepesre át nem iratható és igy soha hitelképességre alapot nem adhat.

A telepitvényesnek kétszáz rubelnyi készpénz vagyont kell kimutatnia és annak kimutatása után az odaszállitási engedélyt a kormánytól megkapja, a kijelölt területet elfoglalhatja. Ha az erdős helyen van, jogában áll az erdőt kipusztitani; ennél az erdőirtásnál a tüz a baltánál nagyobb szerepet játszik. Ha földje az ottani óriási rétterületek valamelyikén fekszik, ugy, lévén az többnyire mocsaras és öles füvel benőve, ujból a tüz és ásó, meg — de csak ugy, ha lehet — az eke segitségével foglalhatja el a természet vadonjaitól.

Első teendője a lakóház, istálló és legalább is másfél öles kerités elkészitése (a dúvadak ellen), be kell neki legalább is 2 lovat és egy pár ökröt vagy tehenet és pár juhot szereznie. Az igaz, hogy az épületek előállitására és a sánczczölöpzethez vagy palissádokhoz az erdő adja az anyagot s ha az uj lakók kellőszámmal álltak be, a véghetetlen rövid nyár eltelte alatt is elkészithetik fából alkotott épületjeiket a következő tél előtt, a mely Közép-Szibériában már augusztus közepe felé be szokott állani.

De jaj a szegénynek, ha egy lova vagy tehene elpusztulna, mert akkor legtöbbnyire vége is van egész településének, mert termése az első évben alig lehet, pénze elfogyott, hitele pedig nincs, de nem is lehet ilyen körülmények között soha! Két-három év elteltével a telepitvényesek legnagyobb része a legnagyobb nyomorba esik,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

kénytelen elvándorolni és legtöbbnyire a nyomor által kényszeritve, lopásra és rablásra adni magát. Még örülnek, ha valamelyik épitkezési vállalatnál, p. o. vasutnál, vagy utépitésnél való dologra, avagy egyéb közmunkára elitélik.

A XVI. század második felében Jermak Jefremew, a rabló kozákok szökevény vezére, közel 5000 főnyi rablócsapattal hóditotta meg az akkoriban ott uralkodó Közép-Ázsiából kiszoritott különféle népeket, melyek között a tatár törzs legtöbb ellenállást fejtett ki. Ezt több csatában legyőzvén, Dshingiz khan utódját, a tatárok vezérét, «Sibir» várából kiüzte és Tobolszkig hatolván, kikiáltatta magát fejedelemnek; a mikor csapatja már csak 600 harczosból állott. De Jermak ép oly ravasz, mint bátor férfi lévén, megkegyelmezésért és egy bizonyos összegért s nyugdij fejében is Rettenetes Iván orosz czárnak meghódolt és birtokába bocsájtotta az elfoglalt óriási országot. Tobolszk főterén a ligetféle sétányon, a kis muzeum előtt áll ma is vasból kovácsolt szobra, az egész óriási területet pedig első székhelye «Sibir» vár után nevezték el «Szibériá»-nak.

Sajátságos játéka a sorsnak! Elsőben rablóvezér foglalja el az országot — és elitéltek fogházává alakitja azt át a későbbi hóditó orosz kormány, mely szokott ügyességével egy törzset a másik ellen felhasználva kiterjeszkedett az utolsó évszázadban az Amuron tuli tartományokban is egész Wladiwostok-ig és egész Mongolia északi részén Khináig, a mai ugynevezett északi Mandschuriáig; — a melly ugyan ma is *névleg* Khina birodalom fennhatósága alatt áll, de tényleg már csakis az oroszok akaratját teljesiti.

A mennyire a statisztika — mely ennél a véghetetlen gyér és részben nomád lakosságnál biztos nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

igen lehet — erre nézve adatokat nyujt, felemlithetem, hogy az Orosz Szibir kormányzósági hivatalnokok állitása szerint közel 5 millió az egész szibir terület lakossága. Az előbbi évtizedekben, átlagban számitva, évenkint 19,000 volt az elitéltek és oda szállitottak száma. A népesség igen természetesen mennél északibb a vidék fekvése, annál gyérebb és mennél délibb, annál sürübb; az állatvilágnál pedig északfelé haladva a fehérszin válik uralkodóbbá, a nyulak, sasok és rókák mind fehérebbekké lesznek, a fajd pedig szürkéssé, mig Minussinszk tájékán a nálunk lévővel azonos tollazatot hord.

A talaj fagynélküli legnagyobb mélységét ásatásaink nyomán 67 cm.-nek találtuk, melynél mélyebbre csak a csákánynyal vágható fagyos talaj következett, s ezért van, hogy csakis a felszintes gyökérzettel élő fák és növények tenyészthetők.

Tobolszk vidékén Mammuth és Mastodon maradékokkal bővelkedő óriás telepek vannak, ahol ez ős állatok agyaraiból és csontjaiból mindenféle, remek kivitelü ipari dolgokat készitenek s ugyszólván virágzó csontipart létesitettek, a telepek nagyobb kiaknázására pedig Uwaroff grófné társulatot is alakitott.

Tjumenben, egy ottani gyógyszerész által létesitett muzeumban, a Mammuthnak olyan csontvázát találtam eladásra készen felállitva, melynek összes alkatrészeiből egyetlen csontdarab sem hiányzott s ezért méltó is arra, hogy nemzeti muzeumunk pártolóit szives érdeklődésre hivjam fel. Eladási ára 8000 rubel.

Permben pedig az ottani igen szép muzeumi épületnek feljárójában, ott a hol a főlépcső szétágazik, a Cervus megacerosnak oly szintén ép csontváza látható, melynek agancságazata, egyik végétől a másikig mérve 4 m. távolságban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

áll. Ugyanitt és a tobolszki muzeumban a Bos uros és Bos primigenius állatok fejeit 100-ával lehetett piramisokba felállitva látni, közbe-közbe a Mammuth és Mastodon agyaraival diszitve, s hogy a kép keretéből semmi se hiányozzék, az óriás páfrányokból és pálmafákból képződött méteres vastagságu kőszéntömbök sem hiányoztak, világos bizonyitékául annak, hogy hajdan Szibériában is melegebb égalj uralkodott.

Feltünő volt előttem, hogy egész utamban, mely végre is egész Szibériát teljes hosszában és a legkülönbözőbb irányokban északnak és délnek szelte át, alig leltem egy pár egyént, a ki még ha görög ó hitü volt is és az orosz nyelvet beszélte, magát orosznak vallotta volna; kérdésemre legtöbbnyire az volt a válasz: «net Russki, jásem Sibiriák!» (nem vagyok orosz, szibériai vagyok!). «Szibiriáknak» nevezik az ott Szibériában született egyént, legyen annak apja akár egy elitélt és oda számüzött lengyel vagy finn, akár saját akaratából oda telepitett kis orosz ivadéka, mind «Szibiriák» az és a nagy orosz birodalomról mind csak lenézőleg, félvállról beszél.

Eddig a nagy Szibériai vasut már a Báikálig elkészült és meg is nyilt. Én azt Omszktól Tomszkig és Krasznojárszkig használtam, onnét a még meg nem nyilt és még teljesen ki nem épült darabon, Krasznojárszkon a Jenissei folyamon átszálva, a czár kegyéből Irkutskig használtam. Az egész vonal megnyiltával, úgy mondották a Wolgától, Simbirsktől Irkutskig 7, Szimbirsktől pedig Moszkváig $3^3/_4$ napig fog az út tartani, úgy hogy Sz.-Pétervártól Irkutskig 12 napig tartand. Irkutsktól a Báikál tavára az Angara-folyamon utaztunk 26 órát.

Eddig Szibériának főközlekedési vonalait óriási folyamai képezték, ezek: az Irtysch, Tura, Ob, Tobol, Jenissei,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Lena, Angara, Amur, stb. óriási kiterjedésü folyamok, melyeken meglehetős jó gőzhajók közlekednek, csak az a baj, hogy e folyamok medre éppen nincsen szabályozva és igy a nagy jégzajlások után az áradásokkal medrüket gyakran változtatják. Mikor én május végén és juniusban ott voltam, a Jenissei folyó 7 werstnyi szélességre dagadt fel az áradás következtében; a beállt gyors apadásoknál pedig nyáron a legtöbb mederben homok és kavicszátonyok képződnek; az éghajlati viszonyok is kedvezőtlenek a hajózásra, még május havában is torlódik össze északi vidékeken képződött téli jég; sőt a Wolgán is a Szibéria felől jövő és abba beszakadott «Káma» által hozott sok jég következtében, május 3—8-ig olyan erős és nagy jégtáblák közé voltunk szoritva, melyek hajónkat annyira recsegtették és szorongatták, hogy akár az északi sark közelébe képzelhettük magunkat. Augusztus elején pedig már megint oly alacsony a viz állása, hogy általában minden hajóközlekedés megszünik; augusztus vége felé például mi is ugy jártunk a Jenissein, hogy nagy örvénybe jutva zátonyra lökettünk és hajótörést szenvedtünk, hajónkat, a Szt.-Nikolát, sorsára kellett biznunk, melynek csupán az a reménye maradt, hogy talán majd a jövő tavaszon az áradással ismét vizhátára juthat, mi pedig utunkat — 10-en is egy kabinba összezsufolva — nagyon kényelmetlenül folytathattuk Minussinszkre, a hol Szibéria tartomány legdélibb részére jutottunk s a hol eléggé jellemzően a kukoriczát a muzeumban mutatják, a buzának kalászos feje pedig a kurta ürgefarkkal vetekedhetik, mert gyökere nem találhatja a kellő mélységü és melegségü talajt.

Egy nagy csatornázási hálózat tervéről is hallottam az orosz kormánykörökből, mely hálózat fölhasználva

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

a nagy folyamok medrét, a Baikal- és Balkasch-«tavak» (vagy mint a sibiriákok mondják «tenger») fölhasználásával az Amur vidékét, az északi Szibériát a Wolga vidékével és a Caspi illetve fekete tengerrel egybekötné. Óriási terv ez, mellyel, mint mondják, komolyan foglalkoznak, de a melynek létesitése, mérlegelve az orosz viszonyokat, alig hiszem, hogy valaha teljesülésre juthasson.

Elég gondot és költséget okoz majd az orosz kormánynak az eddig megépült vasuti vonal teljes jókarba való helyezése, és annak kiépitése is a Baikalon tul Tschitán át az Amur folyamig és onnét a már elkészült Chabarowszki vasuti vonal fölhasználásával egészen a wladiwostoki nagy tengeri kikötőhöz; de az ujabb politikai fordulatok következtében még ennek a vonalnak létesitése is egyáltalában kétségessé vált.

Oroszország kormánya most, hogy Port-Arthuron kivül a petschili tengeröblön a nutshewani kikötőt is meg tudta szállani, valószinüleg elejtendi ezt a wladiwostoki vonalat és közvetlenül a tschita-amuri vonal valamelyik pontjáról épitendi vasutját abban az irányban, mely a Mandschurián keresztül Mukhdennek s innen Nutschewan-ra vezet, azaz a petschili kikötőbe. A mely nap pedig ez a vonal az oroszok által kiépitetett, attól a naptól kezdve egész Mongolia-Mandschuria és egész északi Khina az orosz birodalomhoz fog tartozni.

A pekingi udvar, kormány és a famosus Tsungli-Yamen pedig teheti át székhelyét Cantonba, lemondva mindörökre a mennyei birodalom északi részéről.

De hagyjuk a politikai vonatkozásokat és térjünk vissza a szibériai közgazdasági viszonyok megbeszélésére. Egész Szibériát Tjumentől kezdve egy nagy országos ut (oroszul: Trakt) szeli át, mely Tjukalinsk, Omsk, Kainszk

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

és Kolywan-on át Tomszk-ra vezet. Ugy tudom, ez az utvonal 1640 werst hosszu. Omskról ágazik ki egy másik nagy utvonal Orenburg, Akmolinszk és Semipalatinszk felé, Tomskról pedig Barnaul-ba visz egy kitünően épített ut, mely a Taigán-on át az Általi-hegység felé remek szép erdőségeken át vezet a Sayotok lakta vidékre, mely az átmeneti zóna, hárs, erdei fenyő, lucz és vörös fenyőfákkal.

A Sayotok egy teljesen vad, eredeti néptörzs, ép ugy, mint a Tungusok és a velük együtt benszülött Burätek és azok szomszédja, a sokkal elevenebb, eszesebb és százszorta ügyesebb Mongolok, kikről mondhatom, hogy kedves, becsületes derék népek, Budhista vallásuak ők is és azért soha részeg embert nem látni közöttük s a lopás náluk talán soha sem jön elő.

Tomsktól kezdődik a kelet-szibériai Traktus Mariinszk, Atschinszk, Krasnojarszk, Kainsk, Nischne-Udinsk és Irkutsk-ig 1633 werst hosszuságban. Krasznojarszk-ról indulnak ki északnak a Jenissei-ig és délfelé Minussinszkig nyuló utak. Az Irkutski Traktus megkerüli a Baikal tavát. Werchne-Udinskra, Kiachtára a mongol határra, a másik utvonal Tschitától (itt mentett meg az Isteni gondviselés az elpusztulástól, melyet burät kocsisunk az által okozott, hogy pipájától mintegy 3000 patronunk és 5 kilo angol puskaporunk, mely ülésünk háta mögé volt felkötve, tüzet kapott és légbe röpült!) északkeletre vezet az Amurhoz és onnét Chabarowska, Nikolajewska és Wladiwostok felé. Tjumentől Wladiwostokig ez az ut 7793 *km.* hosszu. Ki mondhatná meg, hogy hány szegény elitélt pusztult el ezeknek az utaknak épitése előtt és alatt, amely csakis az ő verejtékök eredménye?

Tavakban Szibéria igen gazdag; 17 nagy tava van, melyek között a Baikal és a Balchás első helyen emlitendő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

A Balchást nem láttam, de a Baikalon átkeltem egész hoszszában és gyönyörködtem vidéke nagyszerü és regényes voltában. A Baikal tován két nagyon is rozoga gőzhajó közlekedik. A tó területe 635 négyszögmértföld, hossza 623 *km.*, szélessége 15—82 *km.* között váltakozik. Vagy kétszáz folyam ömlik beléje, közöttük legnagyobb az északi Angara, a Bargusin és Selenga. A Baikalból ered a sebes folyásu Déli-Angara, mely a Jenisseibe ömlik. A Baikalt az orosz «Swjätoje More»-nak nevezi, a kinai «Pehai»-nak (azaz északi tenger), a mongol pedig Dalay Nóor-nak (szent tengernek) mondja. Legmélyebb részét 1260 *m.*-nek találták a tó délnyugoti részén.

A tavakon uralkodó óriási viharok miatt az átkelést veszélyesnek mondják. A Baikal vize édes és mégis tartózkodik benn fóka. Hasonló, de valamivel nagyobb fajtáju azoknál, a miket Uralsk tájékáról a Kaspi tenger északkeleti részéről szereztünk és hoztunk is haza.

Szibéria folyamai és tavai halakban igen gazdagok. A Baikalban a vándor lazacz (Salmo Omul) fordul elő nagy számban.

A Baikal tavát nagyrészt óriás magasságu sziklapartok fogják körül; nagyrészt Syenit és Gneiss sziklák, helylyelközzel 180—260 *m.* magasságban, emelkednek ki a tóból, a Trans-Baikal hegyláncz pedig 2000 *m.*-nél is magasabbra emelkedik. A Bargusin folyam befolyásánál meleg források vannak (46^0 R) és ezeknél szándékoznak most fürdőtelepeket létesiteni és épitik a helyekhez az utakat.

A Baikal vidéke különben sürü erdőkkel van boritva, nagyrészt havasi fenyő (Pinus Cembra) és nyárfákkal. A Baikal október havától tavaszig, márczius végéig erősen befagyva lévén, a közlekedés ez időben szánon történik.

Európát elhagyva utunk az Uralon át Jekaterinburgba

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

és Tjumenre vitt. Az Ural hegyláncz (a régiek Montes Riphaei) nem valami óriási magasságu hegyláncz és lenyulik egész a Kirgis pusztákig, majd az Aral taváig, északnak pedig fölnyulik messze a Novaja-Semlja alá; a hegyláncz hossza tehát közel 3600 kilometer. Alapjában e hegység roppant széles, ugy, hogy nem valami nagy dolog volt a Perm-Tjumeni vonalnak Jekaterinburgon át való épitése. A hol a vonal a hegységet átszeli, az csak 190 *m.* tengerfölötti magasságu. Hegycsuszamlás miatt a közlekedés beszüntettetvén az átkelést gyalog kellett az Uralon megtenni. Az Ural teljes hosszában és szélességében remek fenyőkkel, luczfenyő (Pin. picea v. obovata), erdei fenyő, (P. silvestris), havasi fenyő (P. cembra) van benőve; közbe-közbe található a hárs (Til. parvf. v. sib.), a nyir (Bet. pub.) és a vörösfenyő (P. Sibirica v. Larix) óriás példánya s a délibb részen szórványosan tölgy (Querc. ped.) is látható. Nevezetes még az is, hogy ott a havasi fenyőt (Cembra) mind czedrusnak nevezik. Bükkfát és kőrist szibériai egész utamban nem láttam!

Vadban is gazdag e vidék, szarvas, iram (Elch), farkas, medve, róka és a szürke evetke, hiuz, óriási fajdok (szürkések) vannak). Kár hogy azokon a vidékeken, a hol a nagy ipartelepek vannak (vas, platina, arany mész stb.) oly rémitő pusztitást visznek végbe az erdőségekben; de legrettentőbbek mégis az Ural erdeiben ép ugy, mint az Altai hegységben, az óriási tüzek, melyek mértföldekre és mértföldekre pusztitják ezt a remek közvagyont. Megtörtént, hogy a Jenissein két napnál tovább is a legrémitőbb füstfellegekben haladt gőzhajónk, jobbról-balról a láttávolságon tul égett az erdő és a mint mondták már hetek óta égett.

Az «Ural»-tól egész a Jenissei-ig egy óriási sikság terül el, alig egy pár 80—90 *m.* tenger fölötti magasságu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

dombbal, részben nedves, vizenyős rétekkel, részben óriási kiterjedésü erdőkkel, melyek itt is, mint egyáltalában egész Oroszországban, minden rendszeres kezelést nélkülöznek; hiszen annyi az erdő, ugy mondják, ki lenne oly gyermekes, hogy azokat beoszsza üzemtervek szerint, vagy plane ujjakat ültessen! — és tart igy a pusztitás a legrémitőbb mértékben, Isten tudja mióta. Hiszen még a Wolga mentén, már Saratow, Samara és Wolga-Wolsk vidékén, láttam az óriási mésztelepeket, egész Oroszország számára itt termelik a meszet, számtalan, kezdetleges paraszt kemenczében, melyeket mind a legremekebb hársfa erdőkből szerzett anyaggal fűtenek!

Pedig a Wolga mentén vannak az összes orosz arisztokracziának nagy birtoktelepei, jószágai, ott vannak a Steenbock grófoké a Nesselrodek, a Woronzoffi-Daschkoff, az Orloff-Dawidoff-Bariatinszkiaké stb. Itt is, ugy, mint az Ural vidékén, sok a vad. Főleg az őzekben igen is szép példányokat látni; a szarvasok nem oly erősek, agancsaikra nem oly szépek, mint a Kaukazusiak, ellenben az urali őzek testre sokkal nagyobbak. Agancsra nem annyi águak, de azért jóval hosszabbak (a 40 *cm.* magasságu őzagancs nem valami ritka dolog), mint a Kaukazusiak, testre pedig óriási termetüek. A Paltzin tavaknál, Steenbock grófné birtokán, Jekaterinburg városától 70 Werstre, 3 nap vadásztam, hol Björmel vállalkozó erdőőre mellettem egy oly őzbakot lőtt, mely akkora volt mint valami nagy dámszarvas, sulya pedig kizsigerelve 80 kiló és agancsa 6 ágas volt; fejét kifőzve haza is hoztam. Több ur vadászkertjében láttam azt is, hogy az őzeknek mindjárt egy éves korukban 6-os agancsuk volt. Érdekes az is, a mit Björmel vállalkozó maga mondott nekem, t. i. hogy a mult évben 36,000 tuczat császármadarat küldött nyugati

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

Európába. Igaz, hogy ez egy kissé bolondnak látszó szám, de ő mondotta s a többi tekintélyek Jekaterinburgban bizonyitották. Igy tehát a szibériaiak vadászati szempontból csakugyan csinálnak és jövőre is csinálhatnak versenyt.

Déli Sziberia különben a tulajdonképeni eldoradója volna a vadász embernek! Óriási mennyiségü és százféle fajta ott a vad, temérdek a fajd, a Tetrao urogallus, de azzal is ugy bánnak, mint az erdejükkel; folyvást lővik, folyvást pusztitják!

Minussinszken a postamester augusztus végével egyetlen délelőtt 68 drb fajdot hozott haza; vizslája előtt lőtte azokat, a hogy nálunk régente juniusban, a félig röpülő réczéket puskáztuk; apraját, nagyját, félig röpülő tyukokat. Az igazi vadász ilyen pusztitásokon bizony elszomorkodik. A mit nem pusztitanak, az a kártékony vad; a hiuzok, vadmacskák, az óriási sasok mindenütt láthatók; vizi vad, a mint az magától is képzelhető, e nagy vizeknél óriási mennyiségben van; hattyú, fekete gólya, a ludnak Isten tudja hány faja, szalonka, récze, daru, ott is — pedig nagy mennyiségben — található.

De kí lőne ilyenekre, mikor ezek husa nem oly jó, mint a császár-madár, vadfáczán s a fiatal fajd pecsenyéje, ezeket pedig oly könnyü megközeliteni és «sebes»-ültében vagy a földön szaladásközben lepuskázni. Idejegyzem még, hogy a nálunk Mongol-fáczánnak tartott fáczánt ott sehol se láttam, de láttam azt a valódi mongol-fáczánt, melyet Gudera és más vadszállitók királyfáczánnak neveznek.

A nemes prémek vagy szörmék már Szibériában is nagyon megfogytak, a nemes czoboly, mely eddig millióokat adott, most már csak százezrekkel számitható; óriási ritkaság a fekete róka is, melynél a bársony-feketeszinü szőrme minden egyes szála fehérben végződik, s mely-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nek a frissen lőtt rókáról, az értékes bőr megsértésének mellőzése végett, ugyszólva husosan lenyuzott irhájáért magam fizettem, a helybeliek által is megbámult rendkivül olcsó ár mellett, 240 rubelt.

A tigris szintén feljött délről egész Közép-Szibériáig s fajának bengáliai példányaitól abban különbözik, hogy szörméje a fekete sávok elhalványulása miatt világosabb szinübe megy át és szörme-szálai oly hosszuk, mint a legdusabb szörméjü medvebőrnek leghosszabb szálai!

De még egy nevezetességről kell hogy szóljak; egy az alsó Taigan és Minussinszk vidékén előforduló állatról; és ez nem más, mint a Cervus Elaphus *species Maral!* Kalapot le tisztelt vadász társaim! mert ez a leghatalmasabb, legszebb Szarvas faj, mit valaha láttam és legmerészebb álmaimban képzeltem; — hanem — és most tisztelt vadásztársaim csodálkozzanak, hogy ez állatot hogy kezelik? Körülbelül úgy mint észak Szibériában az ostyákok és a Kamchadalok az iram-szarvast (Rennthier); házi állat, az istállóban és kisebb keritett helyeken tartják és pedig jól tartják, mert hiszen érdemes, miután ez is egy fajtája az aranybányának; a mikor pedig a szarvas bogzik vagy bogot visel, a még puha és véres agancsát levágják fürésszel a tövénél. Ezért jönnek a határos Khinából a teve-karavánok és mázsa számra szállitják el, fizetve a sulyát egyenérték — nem, ez nem a helyes kifejezés! — de egyenlő sulyu szinaranynyal. Erősitő orvosszer gyanánt, porrátört állapotban eszik ezt a gazdag Mandarinok, és nem egyszer volt alkalmam ilyen khinai nagyurat láthatni, a ki hiu kérkedéssel elővette zsebéből a száritott állapotban nála levő agancsmaradékot.

Pedig ezek a szarvasok még hatalmasabbak a Wapitinél is, a melyhez különben hasonlitanak, lévén agancsaik nem nagyon sötétek szinre és nem is nagyon gyöngyösek, koro-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

nájuk is nem valami különös, ellenben egyes ágaik óriási méretüek; de leginkább azzal tünnek fel, hogy a jégcsap 50—60 *cm.* és láttam olyant is egy lengyel számüzöttnél — Stepanovitsch korcsmárosnál Omszkon, — melynek jégcsapja 67 *cm.*, szemcsapja 62 *cm.* hosszu volt! Az egyes agancs hossza pedig 119 *cm.*, a rózsató 30 *cm.*, az agancs távolság pedig 91 *cm.*-t mutatott.

Mennyivel különb a Cervus Maral agancsa az Amur szarvasénál, mely körülbelül akkora, mint a khinai szarvasé és igy a miénkhez nem is hasonlitható; sokkal, de sokkal rövidebb, körülbelül olyan az, mint az alsóausztriai, ugynevezett berki szarvasé («Auhirsch»).

De azt hiszem, befejezhetem szibériai utamról való közlésemet, azzal a szeretett hazánkat méltán érdeklő s veled már szóval is közölt kijelentésemmel, hogy nemcsak a mezőgazdasági termények tekintetében, de a fakereskedelem szempontjából sincs okunk Szibéria versenyétől még igen-igen hosszu időn át tartani.

Igaz, őszinte hazafias tisztelettel és vadászüdvvel hived:

Magaslak, 1899. november hó 18.-án.

Zichy Jenő.

20992.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2019. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/245-1/2019.